


<https://doi.org/10.15407/econlaw.2024.03.093>
УДК 346.5+339.166

Олег СВИТЛИЧНИЙ, здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова Національної академії наук України», м. Київ, Україна
 orcid.org/0009-0003-9254-2674

ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ НА ПОНЯТТЯ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ЛІЦЕНЗУВАННЯ ВИДІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова: ліцензування, господарська діяльність, ліцензія, суб'єкт господарювання, засіб регулювального впливу держави, адміністративна процедура, легітимація суб'єкта господарювання, дозвіл, ліцензований вид діяльності, якісна продукція.

Проаналізовано доктринальні визначення понять «ліцензування» і «ліцензія», сформульовані різними вченими-юристами, а також їх легальні визначення. На основі понять «ліцензування» і «ліцензія» було наведено їхні характерні ознаки. Призначення ліцензування полягає у його застосуванні як способу легітимації суб'єктів господарювання або обов'язкового способу утворення суб'єкта господарювання певного типу, як адміністративної процедури із визнанням самої ліцензії дозволом на здійснення певного виду господарської діяльності. Найважливішим або основним призначенням ліцензування визначено застосування його як засобу регулювального впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання. Основним призначенням ліцензування є регулювання з боку держави виготовлення якісної продукції, реалізації якісних товарів, а також виконання робіт і надання послуг на високому рівні. Саме за цим напрямом, на думку автора, повинно розвиватись вітчизняне законодавство з питань ліцензування.

Вступ. Ліцензування є складним і комплексним явищем і процесом. Визначення суті цього явища, а також понять спільнокоренових слів «ліцензія» і «ліцензування» допоможуть зрозуміти його призначення в економіці держави. Відповідно, призначення ліцензування потребує розробки певного механізму, у межах якого повинні бути застосовні заходи з забезпечення якісного ліцензування видів господарської діяльності та здійснення контролю за дотриманням ліцензійних умов ліцензіатами.

Ліцензування є також одним із основних і важливих засобів регулювального впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, що прямо визначено у ч. 2 ст. 12 «Засоби державного регулювання господарської діяльності» Господарського кодексу України (далі ГК України) [1]. Ліцензування покликане забезпечити реалізацію публічних і приватних інтересів одночасно. Держава зацікавлена в отриманні та підтримці позитивного сальдо балансу зовнішньоекономічної торгівлі, проте експорт неякісної продукції, робіт чи

Цитування: Світличний О. Правові погляди на поняття та призначення ліцензування видів господарської діяльності. *Економіка та право*. 2024. № 3. С. 93—100. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2024.03.093>

послуг завадить це зробити. Ліцензування, серед інших засобів, має запобігати виходу неякісного на зовнішні ринки. Крім моральних і гуманітарних причин, держава також об'єктивно економічно зацікавлена у забезпеченні високого рівня суспільного здоров'я населення (особливо працездатного віку), підвищенні середньої тривалості життя і збільшенні віку виходу на пенсію, забезпеченні екологічної безпеки і залученні туристів із заможних країн тощо. Цьому також має сприяти застосування ліцензування тих видів діяльності, що можуть завдати шкоди життю і здоров'ю населення, тваринам, рослинам, навколишньому природному середовищу тощо. Зрозуміло, що не меншою мірою в ефективності ліцензування зацікавлений кожен громадянин, адже право на якісні та безпечні умови проживання має бути забезпечене державним ліцензуванням. Для успішного застосування ліцензування необхідно визначити його сутність і особливості.

Аналіз наукових джерел. Правове забезпечення процесів ліцензування було предметом досліджень певної кількості українських юристів. Варто згадати таких науковців: Є.В. Авер'янова [2], А.А. Баженова [3, 4], Е.Е. Бекірова [5], Л.О. Бондар [6], Т.С. Васильєва [7], Б.В. Дерев'яно [8], К.А. Карчевський [9], А.В. Клімова [10], О.В. Руденко [11] та ін. Проте правила ліцензування різних видів господарської діяльності постійно змінюються, періодично додаються нові види, що підлягають ліцензуванню, інші звільняються від нього. Ці процеси є об'єктивною реальністю, яка потребує додаткового вивчення та вдосконалення. Призначення ліцензування є різноманітним, а практика потребує визначення його найважливішої ролі, у напрямі реалізації якої повинно здійснюватись і нормативне уточнення, й удосконалення.

Метою статті є аналіз понять «ліцензування» і «ліцензія», а також виявлення основного призначення ліцензування видів господарської діяльності для подальшого уточнення відповідної нормативної бази.

Методи дослідження. У роботі було використано, зокрема, такі методи наукових досліджень: порівняльно-правовий, юридично-правовий, аналітико-синтетичний, системно-структурний.

Доктринальні визначення понять «ліцензування» і «ліцензія». Загалом правове регулювання

полягає у реалізації державою за допомогою видання загальнообов'язкових норм поведінки. Право охоплює найважливіші, з точки зору держави, суспільні відносини, які вона контролює, забезпечуючи ефективність дії цих норм [12, с. 33]. Саме завдяки ухваленню, а головне — постійній координації норм законодавства про ліцензування, може бути досягнутий потрібний державі результат. Ліцензування, крім іншого, відіграє роль адміністративного методу державного управління економікою, тобто є способом впливу держави, коли необхідний суспільству результат досягається через прямий наказ компетентного органу, що підлягає обов'язковому й однозначному виконанню суб'єктами господарювання [13, с. 136]. Тому у суб'єкта господарювання, який бажає здійснювати ліцензований вид діяльності, не може бути вибору щодо отримання чи неотримання ліцензії. Він може відмовитись від отримання ліцензії, однак у такому разі цей суб'єкт господарювання не зможе бути ліцензіатом і легально здійснювати певний вид господарської діяльності. У такому випадку до нього можуть бути застосовані санкції за порушення правил легітимації та здійснення господарської діяльності, зокрема правил ліцензування.

На думку Є.В. Авер'янової, тлумачення ліцензування як комплексу процедур чи дій не підтримали вчені-правники, адже воно є неточним і поверхневим, з нього неможливо зробити висновки про мету та значення ліцензування господарської діяльності [2, с. 60]. В обох випадках визначення поняття характеризує різні особливості ліцензування. Сама ж Є.В. Авер'янова, після ретельних досліджень поняття «ліцензування», наданого на час її дослідження різними законодавчими і підзаконними актами, а також у деяких доктринальних визначеннях цього поняття, пропонує власне визначення «ліцензування господарської діяльності» як засобу державного регулювання господарської діяльності, вираженого у комплексі дій уповноважених органів державної влади щодо офіційного визнання відповідності суб'єкта господарювання умовам і характеристикам, необхідним для здійснення певного виду господарської діяльності, а також подальшого контролю за дотриманням ліцензійних умов [2, с. 62]. Імовірно, 2017 р. дослідниця найбільше орієнтувалась

на поняття «ліцензування», викладене у нині нечинному Законі України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності». За кілька років до Є.В. Авер'янової, в умовах дії згаданого вище Закону, визначення поняття «ліцензування» К.А. Карчевський виклав так: «Правовідносини, пов'язані з наданням суб'єктам господарювання, які відповідають встановленим вимогам (ліцензійним умовам), тимчасового дозволу на заняття певним видом (видами) господарської діяльності, який встановлений законодавством, що здійснюється спеціально уповноваженими державними органами шляхом вчинення ліцензійних дій, встановлених законодавством» [9, с. 187]. У цьому визначенні не акцентовано уваги на перерахуванні дій і повноважень органів ліцензування, проте вони й не проігноровані. Ліцензування визначено не як адміністративна процедура, спосіб легітимації чи засіб державного регулювання господарської діяльності, а як правовідносини.

Загалом у правовій доктрині містяться різноманітні визначення поняття ліцензування і його ознак. Так, Т.С. Васильєва вказує, що «ліцензування є одним із заходів державного регулювання господарських відносин в Україні, воно є своєрідним превентивним заходом і служить для запобігання негативним наслідкам діяльності монопольних організацій, захисту найважливіших сфер життя, внутрішнього ринку та національних інтересів. Ліцензування за своєю сутністю не протистоїть розвитку ринкових відносин, а стимулює їхню активність через використання наявних можливостей» [7, с. 111]. Із такого визначення ознак і призначення ліцензування можна зробити висновок про наявність адміністративно- і господарсько-правових складових у його правовій природі. Ліцензування визнано заходом превенції порушень антимонопольно-конкурентного законодавства, що вузько трактує його розуміння. А з іншого боку, слід погодитись з дослідницею у тому, що ліцензування не протистоїть розвитку ринкових відносин. Загалом вважаємо, що ліцензування не можна сприймати як позитивний чи негативний правовий інститут, процес, явище, засіб чи захід. Ліцензування є об'єктивною реальністю, необхідність і обов'язковість якої випливає з вимог закону, а потенційні і реальні ліцензіати, як і інші учасники відносин у

сфері господарювання, можуть по-різному до нього ставитися.

Інтегроване поняття «ліцензування господарської діяльності» на основі певного аналізу надає сучасний дослідник як «засіб державного регулювання господарської діяльності, виражений у комплексі дій уповноважених органів державної влади щодо офіційного визнання відповідності суб'єкта господарювання умовам і характеристикам, необхідним для здійснення певного виду господарської діяльності, а також подальшого контролю за дотриманням ліцензійних умов» [11, с. 32]. У цьому понятті поєднані правова природа ліцензування як засіб державного регулювання господарської діяльності, застосування комплексу дій уповноваженими органами державної влади, відповідність суб'єкта господарювання певним умовам і характеристикам, контроль за дотриманням ліцензійних умов уже після отримання суб'єктом господарювання ліцензії.

А.А. Баженова пропонує визначати ліцензування як систему врегульованих нормами ліцензійного права відносин, що складаються між суб'єктами господарювання та органами державної влади (рідше — між органами державної влади) у зв'язку з видачею, переоформленням, анулюванням ліцензій; веденням ліцензійних справ і ліцензійних реєстрів; здійсненням контролю за дотриманням ліцензіатами ліцензійних умов і нагляду за додержанням органами державної влади та державними колегіальними органами законодавства у сфері ліцензування [3, с. 8; 4, с. 37]. Наведене визначення охарактеризовано через адміністративні процедури, здійснювані під час ліцензування, і є правильним, проте не враховує різноманітні цілі ліцензування.

Дослідники відносин у сфері освіти називають ліцензування основним дієвим засобом регульовального впливу держави на діяльність закладів освіти, що застосовується для дотримання якості освітніх та інших послуг. Завдяки ліцензуванню держава відрізняє заклади освіти, здатні надавати якісні послуги, від таких, що не можуть цього зробити [8, с. 176]. Таке визначення не можна назвати поняттям ліцензування, проте його суть у сфері освіти визначена правильно. Аналогічним є значення ліцензування і в інших галузях і сферах господарювання стосовно ліцензованих видів господарської діяльності.

Нормативні визначення понять «ліцензування» і «ліцензія». Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII «Про ліцензування видів господарської діяльності» визначає ліцензування як засіб державного регулювання провадження видів господарської діяльності, спрямований на забезпечення безпеки та захисту економічних і соціальних інтересів держави, суспільства, прав та законних інтересів, життя і здоров'я людини, екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища. Очевидно, що це визначення надано через завдання ліцензування в приблизно тому ж сенсі, що й наведене нами раніше, і спрямоване на забезпечення публічних і приватних інтересів у державі.

У ст. 1 «Визначення термінів» нині нечинного Закону України від 01.06.2000 № 1775-III «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» ліцензування визначено як «видача, переоформлення та анулювання ліцензій, видача дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування». Тут бачимо іншу крайність: визначення поняття надано через процедури, що відбуваються під час ліцензування. Порівняння дає змогу зрозуміти, що в нечинній редакції Закону про ліцензування перевагу було надано розумінню ліцензування як адміністративної процедури, а в чинній — як засобу досягнення певних публічних і приватних інтересів із перевагою перших.

Норми з визначенням терміна «ліцензування» містяться і в актах спеціального законодавства. Вони можуть бути спрощеними і скороченими. Так, пункт 15 ст. 1 «Основні терміни та їх визначення» Закону України від 01.07.2014 № 1556-VII «Про вищу освіту» містить чітке і коротке визначення поняття ліцензування: «процедура визнання спроможності юридичної особи провадити освітню діяльність відповідно до ліцензійних умов провадження освітньої діяльності». Тут відсутнє посилання на цілі ліцензування і на процедури, здійснювані органами ліцензування. Ключовим терміном тут є «процедура визнання спроможності». Водночас присутня невидима бланкетна відсилка до основного Закону про ліцен-

зування чи іншого можливого нормативно-правового акта (далі НПА), який формулює умови провадження освітньої діяльності.

У деяких інших спеціальних законах термін «ліцензування» відсутній, однак наявні визначення поняття «ліцензія». Наприклад, у ст. 1 Закону України від 19.12.1995 № 481/95-ВР «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» ліцензію прирівняно до спеціального дозволу і визначено як «документ, що засвідчує право суб'єкта господарювання (у тому числі іноземного суб'єкта господарювання, який діє через своє зареєстроване постійне представництво) на провадження одного із зазначених у цьому Законі видів діяльності протягом визначеного строку». Згідно з цим Законом визначення поняття «ліцензування» могло б спиратись на види та строки діяльності.

Діяльність комерційних банків також є ліцензованою. Термін «ліцензування» у спеціальному Законі України від 07.12.2000 № 2121-III «Про банки і банківську діяльність» відсутній. Однак у ст. 2 «Визначення термінів» є терміни «банківська ліцензія» як запис у Державному реєстрі банків про право юридичної особи або філії іноземного банку на здійснення банківської діяльності, а також термін «видача банківської ліцензії» як внесення Національним банком України (далі НБУ) до Державного реєстру банків запису про право юридичної особи або філії іноземного банку на здійснення банківської діяльності. Другий термін не є синонімом ліцензування, а однією з декількох складових ліцензування. Видача банківської ліцензії у вигляді внесення НБУ запису до відповідного Реєстру є кінцевим етапом процедури ліцензування комерційних банків. Банківська ліцензія сьогодні не є певним класичним документом у паперовій формі, це запис в електронній базі. Ліцензування банків — обов'язковий захід легітиматії.

Цивільний кодекс України (далі ЦК України) визначення поняття ліцензування не містить. ГК України у ст. 14 «Ліцензування, патентування та квотування у господарській діяльності» містить узагальнення всіх трьох наведених у назві статті засобів: «є засобами державного регулювання у сфері господарювання, спрямованими на забезпечення єдиної

державної політики у цій сфері та захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів». Але навіть із цього можна зробити висновок про спрямованість ліцензування на реалізацію публічних і приватних інтересів у сфері господарювання. Це пояснює і робить логічною спрямованість нині чинного визначення поняття «ліцензування» у Законі України від 02.03.2015 № 222-VIII «Про ліцензування видів господарської діяльності»: не через процедури, а до результатів — публічних і приватних інтересів.

Також слід звернути увагу на те, чому у ГК України відсутнє визначення поняття «ліцензія» чи «ліцензування». Раніше частина третьої ст. 14 ГК України визначала «ліцензію» як документ державного зразка, який засвідчує право суб'єкта господарювання-ліцензіата на провадження зазначеного в ньому виду господарської діяльності протягом визначеного строку за умови виконання ліцензійних умов. І дещо схоже визначення поняття «ліцензія» містилось у нині нечинному Законі України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»: «документ державного зразка, який засвідчує право ліцензіата на провадження зазначеного в ньому виду господарської діяльності протягом визначеного строку у разі його встановлення Кабінетом Міністрів України за умови виконання ліцензійних умов». Очевидно, що законодавець, керуючись давньоримським принципом «спеціальний закон витісняє загальний закон», змінив норму частини третьої ст. 14 ГК України на бланкетну.

ЦК України також не містить поняття «ліцензування» та «ліцензія». Проте, на думку деяких дослідників, у багатьох українських законах поняття «ліцензування» базується на підходах до такого визначення в ЦК України і розглядається як елемент легітимації суб'єкта господарювання. Це є умовою набуття ним цивільної правоздатності, коли юридична особа може здійснювати певні види діяльності, перелік яких встановлений законом, тільки після одержання нею спеціального дозволу — ліцензії [10, с. 82]. Водночас ЦК України врегульовує певні аспекти, пов'язані із зовсім іншим визначенням поняття «ліцензія» — у сенсі спеціального дозволу чи права на поширення або використання, передання іншим особам якогось об'єкта права інтелектуальної власності, технології тощо.

Закон України від 16.04.1991 № 959-XII «Про зовнішньоекономічну діяльність» умовно можна вважати першим по-справжньому сучасним законом незалежної України, зокрема за формою. У ньому вперше серед інших законів України з'явилась ст. 1 «Визначення термінів», де наведено визначення п'яти видів ліцензій: спеціальної, відкритої (індивідуальної), генеральної, експортної (імпортної), разової (індивідуальної). Усі визначення сформульовано через терміни «дозвіл» або «право на експорт (імпорт)» і прив'язано до строку, в іншому вони різняться між собою. Так, для спеціальної ліцензії особливістю є імпорт товару, який є об'єктом спеціального розслідування та/або спеціальних заходів; для відкритої — визначення загального обсягу імпортованого (експортованого) товару; для генеральної — відкриття її на певну країну чи групу країн; для експортної (імпортної) ліцензії особливістю є встановлений строк на експорт (імпорт) товарів або валютних коштів для інвестицій та кредитування; разова (індивідуальна) ліцензія — разовий дозвіл, що має іменний характер і видається для здійснення кожної окремої операції конкретним суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності на період не менший за той, що є необхідним для здійснення експортної (імпортної) операції. Отже, маємо ще один варіант визначення поняття «ліцензія»: через терміни «дозвіл» і «право на експорт (імпорт)» з урахуванням особливостей строків, товарів, місця діяльності тощо. Але на відміну від багатьох інших законодавчих і підзаконних актів, Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» у ст. 16 «Ліцензування зовнішньоекономічних операцій» надає пряме визначення поняття «ліцензування зовнішньоекономічних операцій»: «комплекс адміністративних дій органу виконавчої влади з питань економічної політики з надання дозволу на здійснення суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності експорту (імпорту) товарів». Це визначення є коротким і розглядає ліцензування як метод адміністративного регулювання, а не як засіб регулювання впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання. Проте це не свідчить про неможливість другого. Тут акцентовано увагу на обов'язковості і швидкості.

Специфічне і професійне визначення поняття ліцензування надано в п. 50 ст. 2 «Визна-

чення термінів» Закону України від 16.12.2020 № 1089-ІХ «Про електронні комунікації»: «ліцензія на користування радіочастотним спектром — право суб'єкта господарювання на користування певними смугами (смугою) радіочастот на індивідуальних засадах у ліцензованому діапазоні радіочастот протягом визначеного строку у визначених регіонах (на територіях) та на визначених умовах». Тобто у сфері електронних комунікацій найважливішими є фізичні та географічні категорії дії ліцензії — час, простір, смуга радіочастот.

Ознаки і призначення ліцензування, з огляду на визначення його поняття, є такими: 1) генезис процесу ліцензування видів господарської діяльності в Україні; 2) трактування ліцензування через його змішаний характер як засобу регулювального впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання або як адміністративної процедури, або як дозволу чи права на здійснення певного виду діяльності чи як засобу легітимації суб'єктів господарювання тощо; 3) специфіка діяльності у різних галузях і сферах економіки, де здійснюються ліцензовані види діяльності. Усі вони вплинули на багатоманітність і різновекторність визначення самого поняття ліцензування.

Подібно до цього ліцензування охарактеризувала Е.Е. Бекірова: «...як багатоаспектне поняття: елемент легітимації суб'єктів господарської діяльності; умова здійснення певних видів господарської діяльності; підстава виникнення права здійснювати види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню; елемент механізму реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність; засіб державного регулювання господарської діяльності» [5, с. 10].

Різноманітність призначення ліцензування визначила його багатоманітні ознаки. Так, Л.О. Бондар ознаки ліцензування зводить до: 1) визнання ліцензії документом, що посвідчує певне право; 2) визначення ліцензії спеціальним дозволом (спеціальним правом); 3) видання ліцензії на певний строк [6, с. 174; 5, с. 36]. Ці ознаки є очевидними та впливають із основних НПА. К.А. Карчевський ширше визначає характерні ознаки ліцензування господарської діяльності: 1) передбачає надання дозволу на заняття певним видом господарської діяльності; 2) діяльність, пов'язана з видачею ліцензій та вчиненням інших дій, що

пов'язані з видачею ліцензій; 3) провадиться тільки уповноваженими на це державними органами; 4) ліцензії видаються тільки певним особам; 5) ліцензуванню підлягають тільки певні види господарської діяльності; 6) надання дозволу на певний строк; 7) надання дозволу за певних умов [9, с. 183; 14, с. 153]. Останню характерну ознаку можна доповнити тим, що за допомогою ліцензування підтримуються ті суб'єкти, які відповідають ліцензійним вимогам, тобто спроможні якісно господарювати; за допомогою зупинення дії або анулювання ліцензії, застосування органом ліцензування штрафних санкцій до суб'єктів, діяльність яких не відповідає вимогам, порушників стимулюють до свідомої зміни своєї поведінки [14, с. 153—154]. У цьому зв'язку на прикладі сфери освіти А.В. Клімова вказує, що ліцензування господарської діяльності, зокрема освітньої, спрямоване не на обмеження свободи господарської діяльності, а на перевірку відповідності закладів освіти визначеним у законодавстві вимогам і ліцензійним умовам провадження освітньої діяльності. Ліцензування є дієвим засобом регулювального впливу держави на діяльність закладів освіти для дотримання якості освітніх послуг [10, с. 84—85].

Висновки. Наведені у наукових роботах і в різних НПА визначення понять «ліцензування» і «ліцензія» дали змогу окреслити основне призначення ліцензування та розширити його теоретичне осмислення.

У різних НПА і роботах науковців ліцензування постає переважно як один зі способів легітимації суб'єктів господарювання. Так, деякі види господарської діяльності можуть здійснювати винятково певні суб'єкти господарювання, які, крім цих видів діяльності, не можуть здійснювати жодних інших. Ліцензування можна вважати обов'язковим способом утворення суб'єкта господарювання певного типу. Прикладом можуть бути банки і страховики, які через ліцензування легітимує Національний банк. У деяких інших документах і працях ліцензування розглянуто як адміністративна процедура, оскільки здійснюється компетентними державними органами на основі імперативних правил, установлених НПА, передбачає застосування заходів відповідальності до порушників. Водночас саму ліцензію у цьому разі можна вважати дозволом на здійснення певного виду господарської діяльності. Найважливі-

шим або основним призначенням ліцензування є застосування його як засобу регулювального впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання. Хоча усі три призначення ліцензування пов'язані і взаємозалежні.

Отже, основним призначенням ліцензування є його застосування як засобу регулювального впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, завдяки чому держава підтримує виготовлення якісної продукції, реалізацію якісних товарів, а також виконання робіт і надання послуг на високому рівні. Завдяки ліцензуванню органи ліцензування визнають гідними отримати ліцензію (ліцензуються) тих суб'єктів господарювання, діяльність яких відповідає високим вимогам якості, визначеним ліцензійними умовами, для здійснення певного виду гос-

подарської діяльності. Саме за цим напрямом повинні бути реалізовані зміни і доповнення актів законодавства з питань ліцензування.

Перспективи подальших розвідок. Далеко не усі відомі українській економіці тисячі видів господарської діяльності підлягають ліцензуванню. Законодавець під час ухвалення певних НПА та норм до них, а орган ліцензування під час вирішення питання про надання ліцензії керуються певними критеріями віднесення видів господарської діяльності до ліцензованих. Ці критерії потребують окремого дослідження, осмислення та, можливо, доповнення. Відповідність таким критеріям впливає на визнання виду господарської діяльності ліцензованим, і їх аналізу й удосконаленню мають бути присвячені подальші наукові дослідження.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Хозяйственный кодекс Украины: Науч.-практ. коммент. Под общ. ред. А.Г. Бобковой. Харьков: Издатель ФЛ-П Вапнярчук Н.Н., 2008. 1296 с.
2. Авер'янова Є. Поняття ліцензування господарської діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 59—63.
3. Баженова А. Понятие лицензирования отдельных видов хозяйственной деятельности. *Leges et vita*. 2013. № 10/2 (216). С. 7—10.
4. Баженова А.А. Адміністративно-правове регулювання ліцензування господарської діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Тернопіль, 2018. 218 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/28251> (дата звернення: 05.08.2024).
5. Бекірова Е.Е. Правове регулювання ліцензування певних видів господарської діяльності: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.04. Одеса, 2005. 202 с.
6. Бондар Л.О. Ліцензування як засіб державного регулювання здійснення екологічно небезпечної діяльності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2000. № 7. С. 174—179.
7. Васильева Т.С. Ліцензування господарської діяльності як окремих напрямків адміністративно-правового режиму. *Право і безпека*. 2011. № 1 (38). С. 110—115.
8. Дерев'янка Б.В. Ліцензування як засіб регулюючого впливу держави на діяльність навчальних закладів. *Форум права*. 2011. № 4. С. 167—178. URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/316> (дата звернення: 05.08.2024).
9. Карчевський К.А. Ліцензування господарської діяльності: правова природа, джерела правового регулювання, поняття та ознаки. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2009. Вип. 44. С. 180—188.
10. Клімова А.В. Функції ліцензування як інструменту державного регулювання у сфері вищої освіти України. *Вісник НУВГП: Серія «Економічні науки»*. 2019. Вип. 1 (85). С. 77—89.
11. Руденко О.В. До питання щодо поняття «ліцензування господарської діяльності». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право*. 2018. Вип. 51. Т. 2. С. 30—33.
12. Коструба А.В. Юридические факты в механизме прекращения гражданских отношений: Киев: Ин Юре, 2014. 416 с.
13. Господарське право: Навч. посібник у схемах і таблицях. За заг. ред. Шелухіна М.Л. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 616 с.
14. Дерев'янка Б.В. Правове регулювання господарської діяльності навчальних закладів: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04. Донецьк, 2014. 504 с.

Надійшла 07.08.2024

REFERENCES:

1. Khozyaystvennyy kodeks Ukrainy: Nauch.-prakt. komment. Pod obshch. red. A.G. Bobkovoy. Kharkiv: Izdatel FL-P Vapnyarchuk N.N., 2008. 1296 p. [in Russian].

2. Averianova Ye. Poniattia litsenzuvannia hospodarskoi diialnosti. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2017. No. 11. P. 59-63 [in Ukrainian].
3. Bazhenova A. Ponyatiye litsenzirovaniya ot del'nykh vidov khozyaystvennoy deyatelnosti. *Leges i viača*. 2013. No. 10/2 (216). P. 7-10 [in Russian].
4. Bazhenova A.A. Administratyvno-pravove rehuliuвання litsenzuvannia hospodarskoi diialnosti: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07. Ternopil, 2018. 218 p. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/28251> [in Ukrainian].
5. Bekirova E.E. Pravove rehuliuвання litsenzuvannia pevnykh vydiv hospodarskoi diialnosti: dys. ... kand. yuryd. nauk. 12.00.04. Odesa, 2005. 202 p. [in Ukrainian].
6. Bondar L.O. Litsenzuvannia yak zasib derzhavnogo rehuliuвання zdiisnennia ekolohichno nebezpechnoi diialnosti. *Aktualni problemy derzhavy i prava*. 2000. No. 7. P. 174-179 [in Ukrainian].
7. Vasylieva T.S. Litsenzuvannia hospodarskoi diialnosti yak okremiy napriamok administratyvno-pravovoho rezhymu. *Pravo i bezpeka*. 2011. No. 1 (38). P. 110-115 [in Ukrainian].
8. Derevianko B.V. Litsenzuvannia yak zasib rehuliuванняho vplyvu derzhavy na diialnist navchalnykh zakladiv. *Forum prava*. 2011. No. 4. P. 167-178. URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/316> [in Ukrainian].
9. Karchevskiy K.A. Litsenzuvannia hospodarskoi diialnosti: pravova pryroda, dzherela pravovoho rehuliuвання, poniattia ta oznaky. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. 2009. Iss. 44. P. 180-188 [in Ukrainian].
10. Klimova A.V. Funktsii litsenzuvannia yak instrumentu derzhavnogo rehuliuвання u sferi vyshchoi osvity Ukrainy. *Visnyk NUVHP: Seriya «Ekonomichni nauky»*. 2019. Iss. 1 (85). P. 77-89 [in Ukrainian].
11. Rudenko O.V. Do pytannia shchodo poniattia «litsenzuvannia hospodarskoi diialnosti». *Naukovyi visnyk Uzhhrodskoho natsionalnoho universytetu. Ser.: Pravo*. 2018. Iss. 51. Vol. 2. P. 30-33 [in Ukrainian].
12. Kostuba A.V. Yuridicheskiye fakty v mekhanizme pravoprekrashcheniya grazhdanskikh otnosheniy. Kyiv: In Yure, 2014. 416 p. [in Russian].
13. Hospodarske pravo: Navch. posibnyk u skhemakh i tablytsiakh. Za zah. red. Shelukhina M.L. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2006. 616 p. [in Ukrainian].
14. Derevianko B.V. Pravove rehuliuвання hospodarskoi diialnosti navchalnykh zakladiv: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.04. Donetsk, 2014. 504 p. [in Ukrainian].

Received 07.08.2024

Oleh SVITLYCHNYI

Postgraduate State Organization “V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0009-0003-9254-2674

VIEWS ON THE CONCEPT AND PURPOSE OF LICENSING OF ECONOMIC ACTIVITIES

The purpose of the article is to provide definitions of the concepts of “licensing” and “licence” and to identify the main purpose of licensing of economic activities with a view to further clarifying the relevant regulatory framework. Research methods. To achieve this goal, the article uses the following research methods: comparative legal, legal and legal, analytical and synthetic, systemic and structural, and others. Results. The article provides the doctrinal definitions of the concepts of “licensing” and “licence” formulated by various legal scholars, as well as the legal definitions of these concepts provided in the General Law of Ukraine “On Licensing of Economic Activities” and special laws on various types of economic activities. Licensing is an integrated concept, defined through actions, activities, legal relations, obtaining permits, procedures, goals and objectives, etc. Often, licensing is recognised as a set of actions of authorised state authorities, a criterion or factor of compliance of an economic entity with certain conditions and characteristics, a means of state regulation of economic activity, etc. Accordingly, a licence is most often recognised as a permit or an act or document. The diversity and multi-vector nature of the definition of the very concept of licensing is due to the genesis of the licensing process for economic activities in Ukraine; interpretation of licensing due to its mixed nature as a means of regulatory influence of the State on the activities of economic entities or as an administrative procedure, or as a permit or right to carry out a certain type of activity, or as a means of legitimisation of economic entities, etc. Based on the diversity of the concepts of “licensing” and “licence”, the author outlines their characteristic features. The purpose of licensing is to use it as a way to legitimise economic entities or as a mandatory way to establish a certain type of economic entity, as an administrative procedure with the licence itself being recognised as a permit to carry out a certain type of economic activity. However, the most important or main purpose of licensing is to be used as a means of regulatory influence of the state on the activities of economic entities. The main purpose of licensing is to regulate by the state the manufacture of quality products, sale of quality goods, performance of quality works and provision of quality services. It is in this direction that amendments and additions to licensing legislation should be implemented.

Keywords: licensing, economic activity, licence, economic entity, means of regulatory influence of the state, administrative procedure, legitimisation of an economic entity, permit, licensed activity, quality products.